

lere uyumunu sağlamak üzere daha çok re'sen hareket eden bir inceleme, araştırma komisyonu olduğu görülmektedir. Dilekçe Komisyonu ise gelen talep ve şikayetlere bağlı olarak (insan hakkı ihlalinin doğrusun doğurmasını) idari işlemlerin yerindeliğini ve hukukiliğini denetlemekte, değerlendirmeleri doğrultusunda aldığı somut kararlarla hukuk kurallarının doğru uygulanmasını gözetmektedir. Başka bir ifadeyle insan haklarına saygı ilkesi, komisyonun denetimlerinde kullandığı ilkelerden sadece birisidir.

Komisyonun Tarafsızlığı Gözetilmiştir

İçtüzüğün 23'üncü maddesinde Dilekçe Komisyonu üyelerinin; Bakanlar Kurulunda, Meclis Başkanlık Divanında ve diğer Meclis komisyonlarında görev alamayacaklarının belirtilmesi Komisyona tarafsız bir kurul niteliği katmaktadır.

Komisyonun Kesinleşen Kararlarının Meclis Kararı Niteliği Taşındığı Söylenebilir

Komisyon kararlarına karşı milletvekilleri itiraz yolu açık olduğu için, itiraz edilmemek suretiyle kesinleşen komisyon kararlarının, zımnen Meclis'in onayını almış bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Hatta, Meclis Genel Kurulunun 31.6.1940 tarihli 1186 numaralı tefsir kararında, itiraz olmadığı için kesinleşen Arzuhal Encümeni kararlarının Meclis kararı olacağı sarahaten belirtilmiştir.

Meclis'in Dilekçeler Hakkında Aldığı Kararların Bağlayıcılığı Tartışmalıdır

Anayasa hukukçuları genelde Dilekçe Komisyonu kararlarının bağlayıcı olduğunun kabulünün, yasamanın yürütme adına işlem tesisi anlamına geleceği ve bunun da anayasal sistemle öngörülen güçler ayrılığı ilkesiyle çelişeceğini belirtmişlerdir.⁵

Danıştay da eski tarihli kararlarında Dilekçe Komisyonu kararlarının mahkeme ilamları gibi bağlayıcı olmayacağına yönelik içtihatlarında bulunmuştur.⁶

Buna karşın dilekçelerin TBMM'de incelenmesinin Anayasanın 74'üncü maddesi gereği *yasama yetkisi* dahilinde olduğu, Komisyonun verdiği kararların idarenin yerine geçerek bir işlem tesisi şeklinde olmadığı, sadece idari işlemlerin mer' mevzuata aykırılığının vurgulanarak bu yönde işlemlerin düzeltilmesinin veya iptalinin karara bağlandığı, dolayısıyla verilen kararların bağlayıcı olmasının güçler ayrılığı sistemiyle çelişmediği fikri de ileri sürülebilecek bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede gerek kesinleşen komisyon kararlarının gerekse komisyon aracılığıyla alınan parlamento kararlarının bağlayıcılığının saptanması, Türk parlamento hukukunda çözülmeyi bekleyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Komisyonun Çalışmaları Kadük Olmamaktadır

Meclis İçtüzüğünün 77'nci maddesinde seçimlerin yenilenmesi durumunda hükümsüz kalacak yasama işlemleri tahdidî olarak belirlenmiştir. Dilekçelerin incelenmesi ve Dilekçe Komisyonunun rapor ve kararları bu maddede sayılanlar arasında bulunmadığı için kadük olması da düşünülemez. Meclis teamülü de bu doğrultu da gelişmiştir. Dolayısıyla Komisyon veya Meclis Genel Kurulu gündemine alındığı halde neticelendirilemeyen dilekçe konuları bir sonraki Meclis organları neticelendirilecektir.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki Dilekçe Komisyonu içtüzükte belirtildiği şekliyle çalıştırıldığı zaman Avrupa ülkelerinde uygulamasını gördüğümüz ve daha çok idari makamlara ve Parlamentolara yönelik tavsiye kararı alan *Ombudsmanlık Kurumundan* daha güçlü bir denetim mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, Dilekçe Komisyonu çalışmaları içerisinde en üstün kurum olan TBMM'nin gücünü ve iradesini yansıtmaktadır.

¹ Madde 14 - Tebai Osmaniyeden bir veya bir kaç kişinin gerek şahıslarına ve gerek umuma müteallik olan kavanin ve nizamata muhalif gördükleri bir maddeden dolayı işin merciiine arzuhal verdikleri gibi Meclisi Umumiye dahi müddei sıfatile imzalı arzuhal vermeğe ve memurinin ef'alinden iştikâye selâhiyetleri vardır.

² Arzuhal Encümeninin raporu üzerine bir şikayet konusu Meclisi Mebusanda görüşülmüş ve Maarif Nazırı gensoru yolu ile sorguya çekilmiştir. Bkz. Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, 1. Devre, 1.İçtima, Cilt 5, 119, T. 14.7.1325, s.541-549.

³ YHK'nın işleminin denetimi için bkz. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1.Dönem, 31. Cilt, 115. Birleşim, T. 29.6.1964, s.330-340; Dilekçe Komisyonunun kesinleşin kararı ve raporu, 1. Dönem, Toplantı 3, Sıra Sayısı:607 ve 608.

⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, 10. Devre, Cilt 1, 91. İnikat, T. 15.8.1956, s.383-398.

⁵ ARMAĞAN Servet, Dilekçe Hakkı ve 1961 Anayasası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972, s.135-144; KAZANCI Metin, Dilekçe Hakkı, Halkın İstekleri ve Yönetim, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.32, Sayı.1-4, 1977, s.130-135; ONAR Siddık Sami, Idare Hukukunun Umumi Esasları, C.2, İ. Akgün Matbaası, İstanbul, s.733.

⁶ Danıştay 3. Dairesinin 20.9.1974 tarih ve K. 1974/458, E. 1974/374 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin 9.11.1967 tarih ve K. 1967/2355, E.1965/3257 sayılı kararı.

